

Avauspuhe Pirkan Kylät 30-vuotisjuhla

Valkeakosken Sääksmäen Kelhin seurantalolla 24.9. 2022

Juha Kuisma

Hyvä kylien väki, kylätoimijat ja kylätoiminnan ystävät

Tervetuloa juhlaamme. Yhdistykset ja järjestöt tarvitsevat juhlia arkisesti juoksevan normaalitoiminnan kohokohdiksi. Juhlissa on mahdollisuus tavata lajitovereita viihtyisissä kehyksissä, antaa tunnustusta ja arvostusta tehdyille työlle, löytää uusia ideoita sekä nostaa katsetta korkeammalle niin sanottuihin yleisiin ajatuksiin.

Pirkanmaa on ollut kylätoiminnan edelläkävijöitä. Suomen ensimmäinen kyläyhdistys perustettiin Pirkkalan Sankilaan jo 1950-luvulla. Tuon yhdistyksen perustaminen liittyi Pirkkalan omakotiyhdistysten perustamiseen, jolloin Sankilan kylä ei halunnut olla kunnan omakotialueita huonompi.

1970-luvulla maaseudun suuret ikäluokat aikuistuvat ja etsivät työtä ja toimeentuloa. Seurasi maaltamuuton aalto ja siitä alkanut kylien palvelurakenteen purkautuminen (koulujen, kauppojen ja postien lopettaminen) johti spontaaniin, kylistä itsestään lähteneeseen kylätoimikuntien perustamiseen. Kylät koettivat puolustaa palvelujaan ja kehittää myönteisiä kehitysvaihtoehtoja. Tähän tilanteeseen heräsi professori Lauri Hautamäki, joka polkaisi pystyyn Kylätutkimus -76 hankkeen. Kyseessä on osallistuva tutkimus, jossa autettiin kyliä perustamaan kylätoimikuntia ja laatimaan kyläsuunnitelmia. Menetelmällä pyrittiin kylien ja kunnan väliseen jatkuvaan keskusteluun.

Kylätoimintaliikkeen valtakunnallinen (ja samassa suhteessa pirkanmaalainen) nousu näkyy siinä, että 1000 kylätoiminnan raja ylitettiin v. 1980, 2000 raja v. 1985 ja 3000 kyläyhdistyksen/kylätoimikunnan raja v. 1993.

Parikymmentä vuotta myöhemmin Hautamäen avaamalle tutkimusuralle asteli hänen oppilaansa Torsti Hyyryläinen, joka tutki kyläläisen asemaan asettuen – yhtenä kyläläisenä – Vähähaaran ja Rämstöön kyliä. Hyyryläinen väitteli aiheesta 1992 tohtoriksi. Hänestä tuli alan johtava tutkija. Pirkanmaalla vaikuttaa toinenkin maaseutua ja kylätoimintaa tutkiva tohtori, nimittäin Kari Leinamo Urjalassa.

Pirkan Kylät ry perustettiin 30 vuotta sitten syksyllä 1992. Perustamisen primus motor oli Antti Jokinen Hämeenkyrön Kuustenlatvan kylältä ja muut perustajakylät olivat lähinnä Hämeenkyrön suunnalta. Jokinen oli tulisieluinen kotikylänsä kehittäjä (hankkien pieneen Kuustenlatvan kylään jopa rivitalon). Hän koki kylätoimintaliikkeen laajemman organisoitumisen tarpeelliseksi ja sai aikaan Pirkan Kylät ry:n perustamisen. Hän lähti tämän maakunnallisen kylien yhteisjärjestön puitteissa toteuttamaan suurta näkyään siitä, että Hämeenkyrön Heiskasta kehitettäisiin maakunnallinen kylätoimintakeskus. Hän myös esitti, että remontoidusta Heiskasta tulisi valtakunnallinen kylätoimintaliikkeen keskustoimisto. Jokinen oli Pirkan Kylien ensimmäinen puheenjohtaja ja kanavoi maakunnan kylätoimintaliikkeen koko energian Heiskan kehittämiseen. Hajautetusti, kylä kylältä omia asioitaan ajavalle kylien joukolle fyysisen keskuksen idea jäi vieraaksi ja muodostui lopulta kaikkea muuta toimintaa haittaavaksi riippakiveksi. Yhtä kauan kuin Heiskaa kehitettiin, yhtä kauan siitä on pyristelty irti.

Antti Jokinen ei pelännyt tai osannut pelätä taloudellisia riskejä. Hänen johdollaan Pirkan Kylät järjesti joka vuosi Teivon raviradalla Pirkanmaan Kylätorin, jota jatkettiin Tampereen Keskustorille vielä 2000-luvun puolella viitisen vuotta. Olipa Pirkan Kylät ry:llä 1990-luvun lopulla uhkarohkea yritys avata Tampereen Tullintorille pysyvä kylien yrittäjien tuotteita myyvä myymälä. Myymälähanke kaatui nopeasti suuriin tappioihin.

Mainittu Antti Jokinen oli myös valtakunnallisesti tunnettu kylätoimija. Hän oli Suomen Kylätoiminta ry:n varapuheenjohtaja, kylätoiminnan valtakunnallinen tiennäyttävä ja valtakunnallinen kylähullu. Hän oli yhtenä Suomen edustajana vastaanottamassa Tukholmassa ns. Vaihtoehto Nobelia merkittävästä yhteiskunnallisesta innovaatiosta. Tämä innovaatio oli juuri kylätoiminta.

Pirkanmaalla on erään listauksen mukaan 310 kyläksi itsensä tunnistavaa alueyhteisöä. Näistä valtakunnallisesti palkittuja vuoden kyliä ovat silloisen Kiikan Vähähaara, Vesilahden Rämstö ja Sastamalan Lantula. Korkeita sijoituksia ovat saaneet Ikaalisten Luhalahti ja Lempäälän Lastunen. Moni pirkanmaalainen kylätoimija on vuosien mittaan valittu kylätoiminnan tiennäyttäjäksi: Tauno Hinkkanen Vähähaarasta, Hilikka Uotila, Seppo Lamminen Juupajoen Lylystä, Kauno Perkiömäki Viljakkalasta ja Hämeenkyröstä, Pertti Lehtinen Pinsiöstä ja Leena Virri-Hanhijärvi Lantulasta. Vuoden maaseututoimijaksi on valittu Heikki Konsala Lempäälästä ja vuoden maaseutukasvoksi Osmo Rauhala Nokialta.

Näiden tunnustusten taustalla on runsaasti aikaansaavaa osaamista ja sitkeää työtä kylien hyväksi. Mikäli laskisimme, kuinka moni Pirkanmaan asukas on 30 vuoden aikana toiminut kylätoimikunnassa tai kyläyhdistyksessä, olisi tuloksena tuhansien ihmisten nimilista. He ovat rempanneet kylätaloa, rakentaneet kuituverkkoa, perustaneet vesihuolto-osuuskuntia, laatineet kyläkaavaa, organisoineet palveluja, järjestäneet kesäjuhlia ja pitäneet rompetoreja.

Kylätoiminta itsessään on vapaata, vapaaehtoista ja vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa. Kyliä ei voi eikä pidä käskyttää. Euroopan Unionin hankemaailma sekä Leader-toimintaryhmät tarjoavat tavoitteelliseen tekemiseen rahoitusta ja välineitä. Leader-ryhmät ovat kylien parhaat kaverit. Tämä näkyy mm. siten, että Leader-ryhmä Joutsenten reitin toiminnanjohtaja Petri Rinne toimi menestykselliset kuusi vuotta kylätoimintaliikkeen puheenjohtajana.

Järjestömme, Pirkan Kylät ry, on maakunnan kylien yhteisjärjestö, joka kokoaa sähköisesti; tapahtumia järjestämällä; ja hallituksensa keskustelujen kautta kylien ajatuksia; edistää kylien etua maakuntatasolla; viestii kylätoiminnan tekemisistä muulle yhteiskunnalle; ja antaa eri muodoin tukea ja neuvoja milloin ”kylässä on tilanne päällä”. Heiskan rakentamisen jälkeen kylätoiminnan erityiseksi rooliksi on muodostunut maakunnallisten hankkeiden taso, joista kahtena tuoreimpana voi mainita Hiiltä sitovat kylät-hankkeen sekä Pirkanmaan ilmastoviisas kyläverkosto -hankkeen. Yhteiskunnallinen tehtävämme on olla luontoa ymmärtävän asumisen järjestö. Asumme, ainakin useimmat meistä, sorateiden päässä, vihreyden keskellä, kirkkaan taivaan alla.

Pirkan Kylien toimintamuodoista kesäkuun toisena lauantaina järjestettävä Avoimet kylät on vuosittain Pirkanmaan kylien näyttävä yhteisesiintyminen. Maakuntamme on valtakunnallisesti Avoimien Kylien osallistujissa valtakunnan ykkönen. Viimeksi osallistujia oli noin 60 kylää ja 90 kohdetta. Toinen näkyvä toimintamuoto on vuoden kylän valinta. Vuoden kylä kilpailu ei ole punnitus eikä painikilpailu, vaan tunnustuksen tarkoituksena on tuoda yhden kylän kautta esiin uusia toimintatapoja ja kehitysoitteita kaikkien kylien hoksattaviksi. Järjestämme vuosittain myös muutaman seminaarin ajankohtaisista aiheista.

* * *

Tässä juhlassa kuullaan Rönнин perheyhtyeen musiikkia (kotikylä Laitikkala), tohtori Minna Haverin juhlaesitelmä Pirkanmaan ITE-taiteesta, sekä jaamme Pirkanmaan Vuoden Kylä -tunnustuksen ja muut vuositunnustukset. Koska vietämme 30-vuotisjuhlaa, jaamme myös joukon kultaisia ansiomerkkejä (Arto Uusitalo, Torsti Mäkinen, Mauri Rönni, Marja Vehnämaa) sekä joukon hopeisia ansiomerkkejä (Minna Sarvijärvi, Kati Kamppari, Jouni Koskela).

Arviomme on, että ehdimme kaikki hyvissä ajoin, lauantaisaunaa, muihin rientoihin tai sähköä säästämään. Nyt valokeila on pari tuntia kylien elämän eri puolissa. Näillä sanoilla totean juhlan avatuksi.